

görcsösen szorítom a tollat. Pedig nem is akartam szorítani, csak izgultam, valahányszor tollat adtak a kezembe, borzasztó volt a felelősség: írni, ezért hát összpontosítottam és igyekeztem és szorítottam a tollat, amíg aztán egy éjszaka azt álmodtam, hogy a lecke az új írka első lapjáról átütött az egész füzetben, az összes lapokon, a padba is bevésődött minden betű, és a padon át belekarcolódott a padlóba, a padlódeszkát fel kellett szedni, látszott az írás még a pince földjén is, nagyon botrány volt, kicsaptak a közvagyon rongálásáért. Hiába magyaráztam a haragos tanfelügyelőnek, hogy az írás nem rongál semmit. — Szörnyű álom volt.

Arra ébredtem, hogy tanár vagyok.

Szilágyi Júlia

Madách a pinceklubban

„Komoly férfiak, / ünnepélyes arccal, / körbeülték a kerekasztalt.“ Nem, ezt a néhány verssort nem rólunk írták, akik hívásra házhoz jöttünk, hogy a Madách-évfordulón elbeszélgezzünk a Szatmári Magyar Líceum irodalmi körének tagjaival — noha a mi „kerekasztalunk“ is ilyen ünnepélyesen kezdődött, ünneplőbe öltözött diákok és néhány tanárunk előtt. A vers, amelyből idéztem, hosszú gondozott hajú festőkről és költőkről, szemüveges tanárokról, írókról, kritikusokról, sőt feketeruhás miniszterekről, gyári munkásokról szól; az ország gondjáról döntenek ők a kongresszusi teremben; ide téved be, az elvtársak közé, egy leányka, megszeppenten ül a hatalmas széken, s amikor megkérdezik tőle, mit keres ott, akadozó hangon suttogja: „Én... / a kritikát képviselem“. A gyermeket ölbe veszik, ágyába teszik, hiszen „A kongresszus / nem játszótér!“

Többek közt ezt a kedves, naiv verset hoztam magammal Szatmárról — akkor még nem tudtam, hogy egy szerkesztői jegyzet gondolatmenetét fogja majd elindítani. Az „elnöki“ asztaltól pásztázva a minden elhangzó szóra figyelő tekinteteket, feltűnt egy sugaras nézésű kislány (középiskolai viszonyításban nagylánynak kellene mondanom), aki a többé-kevésbé ünnepélyes-hivatalos bevezető előadás után, a közvetlenné vált kérdezz-felelek hangulatban kétszer is felpattant, s előbb Madáchnak, majd nekünk szögezve a kérdést, szót emelt a tényleges női egyenjogúság mellett. Nos, ő írta az idézett verset, Oláh Agnes, XI. osztályos tanuló. Hogy költő lesz-e belőle vagy sem, nem merném még megjósolni, tehetségénél azonban — ezúttal — fontosabbnak érzem a versekben is kifejeződő magatartást. A tőle elkért kéziratlapok közt találtam a Sors című, 1973-as keltezésű hat sort:

Mit akarsz tőlem?
Fáj valamid?
Írjad a versed!

Mit akarsz tőlem?
Éhes vagy talán?
Zabáld a versed!

A szatmári kislány egyszóval nemcsak Madáchcsal s nemcsak velünk vitatkozik, hanem a sorssal is... De kár volna elviccelni a dolgot. Egy felfogás heves ellenzését kár volna nem meglátni ezekben a frappáns verssorokban, egy felfogását, amely megbocsátóan legyint iskolásfiúk és lányok versíró kísérleteire, a kiírt, kiélt fájdalokra, vágyakra, s kész a tanáccsal: „Zabáld a versed!” Holott sokkal többről van szó, mint valamiféle elmaradhatatlan önképzőkörösdiről, amelyet már csak az évszázados hagyományoknál fogva sem lehet mellőzni. (Véletlenül egyébként épp most került a kezembe a kolozsvári 11. számú magyar tannyelvű liceum diáklapja, a Hajnal első, meglepően érett írásokat is tartalmazó száma s benne Gaal György tanár érdekes, filológiai igényű tanulmánya e diáklap jó száz évvel ezelőtti elődjéről. Erdemes elolvasni!)

Egy-egy ilyen vers s az újra élő hagyományok szükségszerűen gondolkodtatnak el iskola és irodalom mai viszonyáról. Annyi rossz, lélektelen irodalomóra közeli emléke, saját vélemény helyett válogatott közhelyeket felmondó dolgozatok olvasása után jólesik arról beszélni, hogy egy „vidéki” iskola hangulatos diákklubjában, lenn a pincében (ahova táncolni és társaik képzőművészeti kiállítását megnézni ugyancsak járnak a nagydiákok) mintegy száz fiú és lány Madáchról vitatkozik, megpróbálja Madáchot, Az ember tragédiáját továbbgondolni — és nem óvatoskodik a kérdésekkel. Miért nem beszéltünk évekig Madáchról? Milyen társadalom következik a kommunizmus után? Ezek s a hozzájuk hasonló gondolatok a bizalom légköréről tanúskodtak egy 1973 február közepi szombat délután, sokszor szidott, elmarasztalt ifjúságunk — „ez a mai ifjúság” — legjobbjainak érettségéről. S a Hajnalban lapozgatva (de lapozhatnék a sepsiszentgyörgyiek, a szatmáriak vagy a kolozsvári Brassai Sámuel Liceum diáklapjában is,) a következő soroknál állok meg — mert a kis-sé még iskolás fogalmazáson a gondolat, az önkifejezés őszintesége süt át:

„Ady bizalma irántunk több a bizalomnál — megbízatást, életecél, hivatást jelent.

... A »lázadás« a fiatal generáció bizonyos fokig normális tulajdonsága. Talán úgy érezzük, hogy bilincsekbe szorítanak, szabad »röptünket« gátolják. Többet akarunk tudni, jobban akarunk élni, mint szüleink. Életünket szebbé, gyümölcsözőbbé akarjuk tenni. De nagyon kell vigyáznunk, ment e lázadásunk értelmetlen szélmalomharc is lehet.

A régi kötöttségek elleni »lázadást« Ady nem tagadja meg. De nem lázad, ha igaz értékekre talál, sőt drága kincsnek tartja azokat.“

Valahogy így képzeljük el mi is a korszerű középiskolai irodalomoktatást — amely bizonyára nem kisebb probléma, mint a matematika és fizika modern tanítása vagy a termelési gyakorlat hasznos megszervezése —, ilyennek szeretnénk iskola és irodalom kapcsolatát 1973-ban, hogy Horváth Attila XI. c. osztályos tanuló vallomását Adyról, irodalmi múltunk értékeiről ne kivételnek kelljen tekintenünk, hanem a többség véleményének, felismerésének. Vagy talán ma, amikor középiskoláinkban újra tanítják Madáchot, sőt itt-ott vitatkoznak is róla, s amikor egyre-másra jelennek meg az új diáklapok — már ezt a korszerűsödést üdvözölhetjük?

Szeretnénk hinni, hogy így van.

Kántor Lajos